

Numărul 41

Oradea-mare 31 decembrie v. (13 ianuarie n.) 1906.

Anul XLII

Apare duminica. Abonamentul pe an 16 cor., pe $\frac{1}{2}$ pe an 8, pe 3 luni 4. Pentru România pe an 20 lei.

Crăciunul orfanilor.

E aproape un an de zile de când Lina e văduvă.

Nicu, bărbatul ei, a fost copist la tribunal.

Sirguința și punctualitatea ce Nicu a manifestat în oficiu nu s'a trecut cu vederea, căci a fost înaintat la grad mai înalt.

Când i-s'a împărțășit aceasta înbucurătoare veste, două lacrimi s'au strecurat din ochii lui; iar inima i-a bătut cu atâta putere, ca și când ar fi voit să-i spargă pieptul.

Ani de zile a muncit greu, luptându-se cu multe neajunsuri; nici odată însă nu s'a plâns, ci întotdeauna a sperat într'un viitor fericit, a visat o viață mai liniștită, mai senină; o viață fără zbuciumări.

Intr'o clipă a uitat trecutul, a uitat toate luptele, toate suferințele; acum numai prezentul și viitorul îl preocupă.

Zilnic făcea planuri, zugrăvind în cele mai frumoase și vii culori fericirea de care o să fie părtaș el și Lina, când ei vor vedea nevinovata bucurie a celor doi copilași ai lor, căci de acum înainte, la Crăciun, Paști și Rusale, îi va surprinde cu haine și ghețe nouă; le va aduce prăjituri și bomboane, iar în sărbători vor merge la plimbare.

În cartea vieții lui Nicu înse, nu a fost scris ca el să fie părtaș de aceasta fericire; visul lui a fost înșelător, nu s'a realizat, căci scurtă vreme înainte de avansare, într'o zi de iarnă, când crivățul șuera cu nebunie, s'a recit și a căzut la pat.

Vreme de o săptămână a fost chinuit de boală, apoi moartea i-a stâns lumina vieții.

Durerea Linei nu a avut margine; când Nicu a fost ridicat din casă, i-s'a părut că ea e frământată de un vis greu, înfricoșat; de un vis, pe al cărui ori-

zont nourii din ce în ce sunt mai amenințatori, prevestind o răzbunare neînțeleasă.

Iar când cel de pe urmă bulgăr de pământ a căzut pe coșciug, biata femeie ș-a pierdut simțirea; puterea gândirii a părăsit-o...

Lina și cei doi orfani, Tudorică care numără patru, iar Florica trei ani, au rămas fără de nici un ajutor, în cea mai mare miserie.

Micii orfani întotdeauna, când văd pe mama lor că plânge, întrebă:

— De ce plângi, mamă?... Ce dureri ai?...

Tot astfel zilnic întrebă:

— Unde e tata?... De ce nu vine acasă?... Acum nu ne mai cuprinde în brațe... Nu se mai joacă cu noi... Nu ne mai sărută... Nu ne mai spune povești frumoase... Unde e tata?...

Lina a îmbătrânit cu zece ani; pe fața ei galbenă se zăresc adâncile urme a durerii și suferinței celei mai chinuitoare; ochii îi sunt căzuți în cap, privirea lor e rătăcită, iar lumina ce se zărește în ei e tremurătoare și palidă, ca și când, în toată clipa e amenințată, să se stângă — pentru totdeauna.

E o fantomă.

Numai plânsul celor doi orfani, și strigătul lor după o bucată de pâine, ca să-și potolească foamea ce le răzbește fragedul corp, a făcut să tresară amorțite coarde a sângerândeii inime a acestei femei lovite atât de crud de nemiloasa mână a sortii.

A închiriat o odaie scundă dela o casă dintr'o stradă mărginașe a marelui oraș.

Cu lucrul de mână câștigă pâine pentru scumpii ei copilași.

Și e atât de fericită, dacă poate să le facă vre-o bucurie.

De două zile și nopți, Lina, nu a lăsat acul din mână.

A trecut patru săptămâni de zile, de când încetat muncește la niște perdele pentru ferestri.

O doamnă avută, și care locuște în strada principală a orașului, într'o casă-palat, i-a incredințat aceasta muncă.

Lina a muncit cu sirguintă, ca să sfârșească perdelele pe sărbătorile Crăciunului, căci aceasta e dorința hotărâtă a doamnei avute.

Dar a mai avut Lina și altă cauză, ca înainte de săbători să sfârșească perdelele.

De când Nicu a murit, Tudorica și Florica nu au căpătat haine nouă.

Bieții copii-și umblă în zdrențe.

Și e ger cumplit.

În nevinovația lor, mereu întreabă:

— Mamă, când căpătăm noi haine nouă?

Ea, le răspunde:

— La Crăciun, scumpii mei...

— Moș-Ajun ne aduce haine nouă?

— Da, moș-ajun...

— Și ce ne mai aduce Moș-Ajun?

— Spuneți-mi, ce doriți să vă mai aducă?

— Mie să-mi aducă o pușcă! exclamă Tudorică.

— Și mie o păpușe, zicea Florica.

Apoi orfanii, cu îngerească bucurie și fericire, acoperiau cu mii de sărutări fața subțită și palidă a mamei lor.

De aceasta, Lina, două zile și nopți nu a lăsat acul din mână...

În dimineața zilei de Ajun, Lina a sfârșit perdelele.

A mers să le ducă doamnei avute.

A fost convinsă, că doamna va fi pe deplin mulțămită cu perdelele, căci le-a lucrat cu cea mai mare băgare de seamă.

Îndată ce își va căpăta banii, va merge în prăvălie să cumpere haine lui Tudorică și Floriceii, apoi o pușcă și o păpușe.

Iar ca bucuria lui Tudorică și Floriceii să fie și mai mare, le va cumpăra și niște prăjituri.

Fericirea ce va simți Lina; văzând bucuria de care vor fi părtași scumpii ei copii-și la vederea hainelor nouă, a puștei și păpușei, apoi a prăjiturilor, nu o schimbă ea pentru nimic în lume.

Când Lina a plecat de-asașă, micii orfani mereu strigau în urma ei:

— Moș-Ajun să nu-și uite să-mi aducă haine nouă și o pușcă...

— Și mie, tot haine nouă și o păpușe!...

— Doamna e acasă? a întrebat Lina pe o servitoare cu fața plină și înbușorată, când a ajuns la locuința doamnei avute.

Servitoarea, în loc de răspuns, cu nerăbdare a zis:

— Ai adus perdelele?! Chiar acum a întrebat doamna...

Apoi cu o mișcare repede, a luat pacheta din mâinile Linei și a dispărut pe o ușă, pe când murmură:

— Așteaptă aici.

Un pătrar de ceas a așteptat Lina, până ce servitoarea cu fața plină și înbușorată s'a reîntors, și a zis:

— Doamna e mulțămită cu perdelele. Să vini după amiază, ca să te plătească. Acum nu are vreme, căci e ocupată cu facerea pomului de Crăciun.

Lina, buimăcită s'a uitat la servitoare.

— Nu ai priceput ce ți-am spus?! a țifuit cu voce poruncitoare servitoarea.

— Da, am priceput, dar...

— ...Nu te tae capul să fii obraznică?! a țifuit de nou servitoarea.

Lina, cu pașii șovaitori, a părăsit casa.

Până la două ceasuri după amiază a umblat pe străzi, când apoi a mers să-și primească banii.

Când Lina a întrebat în curte, doamna avută, chiar s'a urcat într'o sanie elegantă, la care erau înhâmați doi cai viguroși.

Cu indiferență s'a uitat la Lina și a zis:

— Dta ai gătat perdelele?

Da... A murmurat Lina.

— Să vini după sărbători; acum sunt foarte ocupată, trebuie să mai fac niște cumpărături pentru copii.

Apoi a ordonat vizitiului să mîne.

Un pocnet de biciu, și sania a dispărut ca o scântee în văzduh.

Lina ș-a dus amândouă mâinile la inimă, și le ținea acolo, cu putere.

Capul îi eră greu, ca și când ar fi fost de plumb.

Cu privirea sticloasă se uită în pustiu.

Iar din când în când, i-se părea că aude două voci de inger:

— Moș-Ajun să ~~mi~~ aducă haine nouă și o pușcă!...

— Și mie, tot haine nouă și o păpușe!...

Panciova, 1906.

Alex. Țințariu.

I a r n ă .

Ninge. Universul tace; firea pare 'ncremenită.

Din nălțimea necuprinsă se alungă fulgii 'n goană, Rostogol își dau prin zare, cad lihniți în pete late Legănați, purtați de Crivăț, de suflarea-i monotoană,

Jos în preajmă la dumbravă, doarme 'n noapte dus [tot satul,

Se 'nfășoară 'n boare rece. Fluturii, ce dau să cadă Sbor, s'asează 'n pături dese de cuprind în brațe totul. Dimineața-i albă lumea. Prima ziuă de zăpadă!

Ninge 'n zori. E pace mută. Se deșteaptă 'ncet tot [satul,

Iazul morii noată 'n aburi, a 'nghețat și gârla 'n vale. Paiul gros de pe căsuțe stă ascuns sus vâl de neauă, Și cărunți se 'naltă munții cătră sferile astrale.

Craca în broboadă albă pe copaci stă amorțită:

Își jăleşte frunza verde și podoaba de-astă vară.

Tot e trist și totuș vesel, mohorât și totuș mândru.

Plânge-a jale vântul iernii în mânia sa amară.

Plin e geamul de mărgele și de flori în ger născute, Țintuit se 'nhoalbă 'n taină crinul verde pus în glastre;

Casele și strada 'ntreagă, ba chiar satul tot stă țapăn.
Înghițat se 'nalță turnul în spre zările albastre.

Țărăe sub pas omățul, tremură de frig cojocul.
Cărtăind se duce carul, neaua groasă 'n roți se prinde;
Sufală aburi grei trăgarii. — Sus de codru-i trist ste-
[jarul.

Cinghițe răzlețe cântă, sar pe gratii zgiburinde.

Iarnă grea. Din crâng vin cioare, cărae tâmpit a foame.
Lângă vatră 'nchiși în casă rād golanii la vāpae,
Se desmeardă 'n poala lumii, sar voioși, o string în
[brațe

Și-o întrebă des, când vine moșul negru Nicolăe?!
[față.

Din câmpie suflă vântul de rescoală neaua 'n nouri;
Și cumplit rātează-urechea — tae crunt se-iztește 'n
[față.

S'a perdut în nea poteca și cărarea spre dumbravă:
E vrājmaș din cale-afară Crivețul când se refață.

Ninge, ninge ziua întreagă, iar când sarea se cernește,
Printre fulgi: din colibuțe se streacor prin geam lu-
[mine;

Îți re'nvie 'n suflet dorul de Crăciun și Vifleime,
De Irozi și magi cu steaua, ce se duc să se închine.

Vremea veche 'n mantă albă, îngrijată 'ncet pășește,
Duce 'n spate veacuri grele; — vine 'n sat și bate
[în use:

Cere 'n seamă-un an din viață. „Anul vechiu“ se
[duce-apune,

Iar în loc se vāră 'n lume: „Anul nou“ bătut de
[bruse.

Ioan. Roșu.

Despre scrierea

„La Roumaine et les Juifs“ par Verax.*)

O carte care a pus într'o vie lumină una din problemele cele mai însemnate și care a trecut nebagată în seamă e lucrarea apărută acum trei ani, sub titlul de mai sus. Autorul ei, e un fost deputat în parlamentul român care se ascunde sub pseudonimul de Verax.

Cu atât mai mult aceasta lucrare trebuie să ne atragă băgarea noastră de seamă, cu cât cercetează o problemă ce atinge existența poporului român. Suntem amenințați de aproape trei sute de mii de ovrei, o grupare etnică de oameni deosebiți și ca rasă, și ca limbă și ca obicei. Dela 1829 — dată ce înseamnă o întreagă schimbare în mersul nostru economic — elementul jidovesc a găsit un câmp minunat de propășire, s'a înmulțit peste măsură, a pus mâna pe toată viața economică și acum tinde și pāndește ceasul să ne ieie din mână și frānele statului. Așā dar, ne găsim în fața unei probleme care nu poate fi socotită ca un lucru neînsemnat și necum dezlegată printr'un oarecare discurs cu tendințe umanitare ori printr'un articolăș de gazetă.

*) Bucarest, I. V. Socec. 1903.

Trebuie să ieși din bogata capitală a Romāniei cu marile ei clădiri și cu luxul ei nemaipomenit și să te lași prin satele noastre sărace, să te cui în biata Moldovă ca să vezi cum trăesc acei 80% săteni muncitori pe care se sprijină statul constituțional al Romāniei. Bolnavi prāpădiți, ducând pururea lipsa și sărăcia, fără pământ pe care să se hrāniască, fără puțința de a-și îmbunătăți starea lor materială, robiți arendașilor, mai cu seamă jidovi, și administrației corupte — iată starea țaranului din Romānia... liberă. — Dar să intrăm și prin orașe; aice romāni mai nu găsești; tot comerțul, toată industria e în mâna jidanilor. Clasa conducătoare din fiecare oraș, în afară de puțini oameni cu iubire de țară și de neam, e formată din oameni vânduți intereselor bănești, oameni adeseori de origină problematică. Aceștia sunt oamenii mari, oamenii care poartă interesele atātor jinituri cum le vine lor la socoteală; aceștia sunt deputații și senatorii care numai după un biet articol din lege pot fi socotiți ca „reprezentanți“ și „mandatari ai națiunii“. În fapt, poporul muncitorilor săteni nu are acum nici macar un om ieșit din sânul lui care să-l reprezinte în Cameră. Dacă în aceste trāsături foarte largi poate fi descrisă starea în care se află țara noastră, în ce viitor mai putem nādājdui? Aici la noi surparea e grabnică și ceasul pieririi aproape, dacă lucrurile nu se vor îndreptă s'au printr'o muncă înceată și națională sau printr'o rāscoală. Munca și îndreptarea spre o cale de propășire națională trebuie să vie dela clasa conducătoare. Altcum țaranul e neputincios și slab. În sânul populației romāne din regat nu e acea *conștiință națională* care există la romānii din Ardeal și pe care ei se sprijină și se desvoallă ca națiune romānească cu un ideal în viitor.

Din această lipsă de conștiință națională și de ideal, din această rātăcire în care am căzut, trage foloase elementul jidovesc care se întărește slăbindu-re dezvoltarea noastră ca popor. Și, firește, că acțunea lui e mai ușoară, decât cum ar fi, de pildă în Ardeal. În Ardeal țaranul stă economiceste cu mult mai bine; dezvoltarea culturală și morală a ajuns pe o treaptă destul de înaltă. Noi rămānem uimiți de acfivitatea neobosită și națională a preoților și învățătorilor din Ardeal — adevărați apostoli ai neamului. Acele două milioane și jumătate de romāni de peste munți au 3000 de școli, bănci populare cu un capital de 80 milioane și 16 deputați în Parlamentul unguresc. Pe când noi, cei cinci milioane de țărani, avem 4000 de școli, bănci populare cu un capital numai de 10 milioane și nici un deputat în Camera dela București. Lupta naționalității romāne din Ardeal e îndreptățită — ea vrea să reîntre în niște drepturi pe care le-a avut odată, în vremuri străvechi ori pe care trebuie să le aibă, pe când în țara noastră mulțimea streină a jidanilor ce tinde a îngheba pe pământul romānesc un stat național jidovesc, n'are nici un drept a trăi într'o țeară unde s'a nāpădit de eri de alaltăeri obijduind toată clasa muncitorilor plugari și luând toate ramurile de bogății din mâna pământenilor.

Aceasta este o stare de lucruri pe cari am crezut nimerit s'o aduc la cunoștința publicului cetitor din Ardeal, înainte de a face dare de seamă volumului clui Verax.

Ceea ce face temeinicia acestei lucrări e că dl Verax s'a sprijinit totdeauna pe *date statistice oficiale*,

și că prin argumentări și limpezi expuneri a știut să spulbere toate calomniile, injuriile și pretențiile jidanilor. Sunt nouă capitale pe cari le vom rezuma pe rând:

În cap. I. se arată cum la 1736 și 1732 în urma imigrațiunii de după împărțirea Poloniei — jidanii s'au stabilit în cele două Principate. Iată care au fost după socotelile făcute creșterea jidanilor în Moldova.

In 1803	sunt	12.000	suflete	
1820	"	19.000	"	(ceea ce dă o creștere pentru perioada de 17 a. de 58.33%).
1827	"	24.000	"	(creștere 26.32%).
1831	"	37.000	"	(ceea ce dă pentru perioada 1503 — 71 o creștere de 25.000 suflete, sau 20%).
In 1838	"	80.000.		(creștere determinată de o nouă imigrare, ceea ce înseamnă că între 1831-8 creșterea a fost de 42.500 suflete, adică de 114%).

După 1838 imigrațiunea jidanilor nu se intrerupe, căci găsiră în Principate mijlocul foarte ușor de a se îmbogăți. Numărul lor crește în 1859 la 119.000 suflete (adică o creștere de 48% timp de 21 ani). Asă dar, pentru perioada 1803 — 59 numărul lor crescă de la 12 mii la 119 mii, o creștere de 107 mii, adecă 900%!

Ce vorbitoare e și comparația dela pag. 39. Cifrele sunt pentru Moldova pentru perioada 1803 — 1899:

Creștinii	s'au înmulțit	dela 604.000	la	1.636.000
Jidanii	"	"	"	12.000

(ceea ce face pentru creștini o creștere de 170.8% iar pentru jidani 1533%!

În Muntenia înainte de 1820 erau foarte puțini jidani. Numărul lor crește prin emigrații din Moldova:

In 1820	erau	127	familii.
In 1831	"	3.300	suflete.
In 1838	"	6.000	"
In 1860	"	9.234	"
In 1899	"	63.852	"

Alăturând pe acești 63 mii împreună cu cei 4 mii din Dobrogea, la cei 196 mii din Moldova, avem în totul: 269.000 jidani la o populație de 5.912.000 români.

În capitolul II ni-se arată ce fel și cum au fost primiți jidanii în Moldova. D. Verax citează părerile scriitorilor streini și oamenilor politici și care toți se pronunță în potriva jidanilor, precum: Del Chiaro, Sulzer, Raicevich, Parant, Colgtrown, Napoleon I. etc. Odată intrați în țară, ei nu mai cruță nimic în setea lor de exploatare și de camătă. Boerii se plânseră la Domn. E cunoscută anaforana boerilor către Alexandru Mavrocordat, în care se arată asupririle jidanilor. Acest Domn care tot mai păstră o leacă de iubire pentru popor, dă un chrisov (1782. noemvrie 24) prin care încuviințează încheerile referatului boerilor și oprește pe jidovi de a mai ținea crășme și de-a mai locui la țară. Alți domni li-se arată protivnici. Grigore Ghica III îi oprește de a luă moși în arendă, de a ținea crășme și de a se așeză la sate, printr'un edict reînviat în a doua a sa domnie (1776). Cons-

tantin Moruzi și Alexandru Mavrocordat dau iarăș țările edictului, căci, se vede, fusese nesocotit.

Urmașii acestor Domni, din interese bănești, fură favorabili jidanilor. Boerii se plâng din nou printr'un referat din iulie 1804 Domnului Alexandru Const. Moruzi. Acesta oprește pe jidani de a luă moși în arendă. Acelaș lucru îl face și Kis-eleff prin Regulamentul Organic (Anexa P. Art. 50, 51, 52, 53, 54). Aceste măsuri atât de bune pentru propășirea poporului român sunt părăsite de Mihai Sturdza, din interese bănești. De pe timpul acestui Domn jidanii se năpustesc asupra satelor lăind camăta, și speculațiile necinstite. De acum ura dintre pământeni și jidani crește și merge întărindu-se.

Acțiunea economică a jidanilor din România până la 1859 e descrisă în Cap. III. Aici se arată ce nenorocire a fost năvălirea jidanilor peste un popor abia formându-se, necunoscător încă în mersul afacerilor economice. Capitolele IV și V tratează despre nașterea chestiunei evreești în România, despre tratatul din Berlin relativ la această chestiune, despre măsurile luate de guvernul român pentru a ridică starea materială a țaranului. În Cap. VII dl Verax se ocupă de cea de pe urmă fază a chestiunei jidovești. Vorbește de lupta întreprinsă de jidani în potriva creditului României, când cu primejdia financiară dela 1899 din care am ieșit învingători în urma conversiunei împrumutului.

În Cap. VIII se arată cât de dăunătoare e influența morală a ovreilor, în România, mai cu seamă dela 1890. Arată cum jidanul împilă pe țaran, cum îi atâță gustul băuturii, cum respândește alcoolismul, cum îl înșeală în toate afacerile bănești. Arată numărul falșilor — cea mai mare parte jidani; arată cum boerii au tost ruinați în trecut și ce influență corumpătoare au asupra administrației și poliției. Atingând chestiunea neasimilării zice: „Această religie strămtă, constitue pedica de care se sfarmă și se va sfarmă orice încercare de asimilare. Jidanul e tot așă de jidan astăzi în România, cum eră aici acum o sută de ani“. Pentru ca chestiunea să fie complectată, în al VIII-lea cap. ni-se zugrăvește dureroasa stare de lucruri din Bucovina unde jidanii sunt atot putrenici. Aici au în mână pe lângă comerț, agricultură, industrie, toate ocupațiile libere, precum și puterea politică. Așă d. p:

Numărul avocaților.

anii	creștini	jidani
1865	10	2
1870	15	8
1880	9	18
1890	11	45
1900	14	82

Numărul medicilor.

1888	27	34
1890	23	41
1900	42	92.

Din acest tablou se vede că jidanii din Bucovina, care au aceleași drepturi ca și creștinii, nu se asimilează, ci tind a formă un element deosebit. Dacă ar putea cineva presupune ca să se dea egalitatea

Cumpărare de daruri.

drepturilor civile și politice jidanilor din România, țara noastră ar fi o Bucovină jidovită.

Incheerile, ni se dau în cap. IX. Ele ar fi, după dl Verax: Jidanii să se obișnuiască cu ideea că sunt străini, că vor căpăta drepturi numai pe cale de naturalizare individuală, că, să fie bine incredințați că denunțările, injuriile, calomniile, intrigile și declamările întemeiate pe principii de umanitate nu vor ajuta la nimic.

De bună seamă că vor trebui luate măsuri mult mai aspre pentru a înlătura o primejdie ce amenințată un popor. Sfârșind, aici e locul de a ne aminti de cuvintele lui V. Conta: „Dacă nu vom lupta contra elementului jidovesc, vom pieri ca națiune.“

Alexandru A. Naum.

Cerșitorul.

— *Eră din cei desmoșeniți pe lume,
Din cei ce n'au lăcaș nici vatră,
La carii, câinii sar și latră
Și-i huiduesc copiii 'n răs și glume.*

*Avuse-odată zile și mai bune,
Așă de mult, — le și uitase,
Căci dalta vremii-acum săpase
Pe fața sa, mahniri și-amărăciune.*

*Și gârbovit de-a anilor povară,
Se mpletecea de oboseală,
Și trupu-i sgrebură 'n răceală
Pe sub vestmântul cel sdriănțos de vară.*

*Din sat în sat, din porți în porți cerșise,
Pe ziua de-azi un clin de pâne,
Un ban pe ziua cea de mâne;
Și graiu 'n umiliri îi răgușise.*

*Nici el nu mai știă de când pornise
Nici cât ținut cutreerese,
Nici satul care și-l lăsase;
Atâtea neajunsuri mai păfise;*

*Dar nu aflase-un semen, ca să-l doară
Din calea tristă să-l oprească,
Să-l ia la el, să-l miluiască;
— Eră din cei meniți în drum să moară.*

Maria Baiulescu.

Cugetări.

Amorul este o schinteie, care înflăcărează inima și imaginațiunea și care adese-ori paralizează mintea.

Carmen Sylva

* * *

Amorul, care se naște de-odată, este cel mai greu de vindecat.

La Brugère

Bogătanul Moș Crăciun.

E seara de Crăciun.

Ceață suptire alunecă domol pe pământ, ochiul ager observă cum tremură pe cer câte o stea, soră bună cu pământul, satele resună de cântecele voioase ale colindătorilor, cari străbat zăpada de un cot și aleargă nepăsători prin vântul, care le taie cu asprime fețele fragede.

În satul Durerea e liniște. Acolo nu s'aude nimic, nimenea nu cântă, nimenea nu colindă, vântul aleargă pe uliți neîmpedecat, totul e pustiu.

În ulița Radului s'aude par'că ceva, ba se și vede. E o fantomă. În hainele sale albe flutură înfiorător prin aier ș-alunecă încet asurzându-și cu îngrijire ochii sclipicioși. Se oprește înaintea unei case mici, sărăcicioase, acoperite cu scânduri. În casă e o fărâmă de lumină. O candelă tremurătoare face să se vadă chipul lui Isus. Par'că predică. Predică în pustie. Câțiva oameni rățaciți prin lumea lui se pare că-l ascultă și se uită senini la el, alții îl măsură cu ochi sălbatici și din gesturile lor se pare, că-i stăpânește o mânie aprinsă pornită spre isprăvi de rezbu-nare. Fantoma își clătină capul și clătinarea asta face să s'audă un zăruit înfiorător de oase uscate, iar ochii scapă nebăgați de seamă din orbite, fantoma însăși pare că se spărie de strălucirea lor, căci îi îngroapă îngrabă imediat în golul cel negru al orbitelor.

În fața icoanei stă îngenunchiată o femeie, încunjurată de cinci copii. Din ochii femeii alunecă lacrimi aprinse, iar copiii neștiitori, flămânzi plâng și ei înăbușit și cer mereu pâne. Isus par'că ascultă, înțelege ruga, colorile în cari e pictat îl arată senin, dărnice, prietinoase al săracilor; dar îi lipsește ceva, n'are viață, ar vrea, dar... e Dzeu, dar ca Dzeu e departe, are poate alte de plinit, mâna lui poate că lucră în altă lume, nu-i strigă lui Pilat; Răstignește-l!

— Așteptați nenorociților așteptați, că trebuie să vie — îngână mâna desnădăjduită. — E vremea, trebuie, să vie... Uite-l...

Copiii se sculară în picioare, mama alergă spre ușe. Se înșelase. Fantoma se apropiase prea tare de fereastră și muma cu inima aprinsă de durere și de milă zărise, dar ochiul ei nu deosebise bine. Fantoma tremură, cu mâna ei de os uscat își strânse vâlul cel alb și s'așeză pe peatra dela poartă.

Vântul despică cu curaj aierul aspru, ceața deveniă tot mai groasă, iar petecul de lumină, pe care-l aruncă candela din casă pe zăpada din uliță, părea un ochi aprins care tremură înfiorător în văzduh. Fantoma dărdăia de frig, ar fi vrut să plece de-acolo, dar nu putea; o putere neînțeleasă o ținea pe loc, îi șoptia par'că ceva, îi profeția ceva, așteptă să vadă ceva deosebit; sărăcia din coliba aceea singuratică, uitată de Dzeu și de oameni, îi părea prea străină, îi eră milă de mama aceea îndurată, de copiii cei cinci, flămânzi și goi, de înghețul din odae. Stătea ca țân-tuită pe peatră și așteptă.

Un sgomot o făcu să tresară. Sărî de pe peatră și s'ascunse după un stâlp. În depărtare se vedea cineva, s'apropia încet. Fantoma își tremură oasele, ochii deveniau tot mai aprinși. Ulița întreagă se luminea ca prin minune. O horă de foc se încinse pe cale. Omul care veniă, eră încărcat cu podoabe strălucitoare încunjurat pe lumini aprinse. În brațele

sale ținea pomișori, împodobiți cu lumini aurite, cu fel de fel de lucruri scumpe, pe umeri purtă haine de mătase, pălării și jucării, în buzunare ducea bomboane, iar în desagii săi de argint purtă mâncări și băuturi bogate. Omul-minune eră Moș-Crăciun. Fantoma se miră de bogățiile, cari îi împodobiau corpul. Moș-Crăciun se opri, își scutură barba-i lungă și albă de promoroacă, își desfăcū ghița de pe sprincene și-i scoase ochii adânci, posomorâți de sub ele. Eră tocmai pe petecul de lumină, pe care-l făcea candelă din colibă. S'apropiă cu mirare de fereastră. În casă mama gema desnădăjduită, iar bieții copii plângeau cu sgomot. Așteptau cu toții pe Mântuitorul. Dar înzădar, bărbatul nu veni, cine știe, poate, că ciocoiul nu voiă, să-i dea plata, sau poate că l'a fi închis. Moș-Crăciun se încruntă. Ochii lui se posomorâră și mai tare, picioarele lui, înfășurate cu cismele-i cōmode apăsau cu putere zăpada, își strinse desagii prinse pomișorii mai bine în brațe și plecă murmurând mai departe.

— Aici e prea multă sărăcie, — bolborăsi el — aici numai flămânzii au loc! Bogățiile mele numai în palate pot încăpea.

Oasele fantomei zurniră înfiorat, iar ochii eșii din orbite se uitau selbatici în urma nemilosului Moș-Crăciun.

— Nu-i dreptate nici în cer, nici pe pământ, — izbucni ea cu furie — Nu sunt drepti nici sfinți, nici oameni. Poveste-i totul și minciună-i despotul firii.

Capul i-se clatină nervos, iar dinții îi rângiau înfiorători.

Ar fi vrut să amenințe, să-i vorbească tunător moșului posomorât, să-l prinză selbatic, să-l bată, să-l omoare, să-i dea bogățiile și să le dea mumii și copiilor flămânzi și goi; dar nu putea, n'avea putere, nu îndrăzniă, să omoare pe acela, pe care cerul și pământul îl sprijinește. Omul însuș i-ar fi blăstămat fapta.

Încet, încet își înăbuși mânia aprinsă și o luă domol pe urma lui Moș-Crăciun.

Ajunseră în orașul Veselia. Pretutindenea veselie. Străzile luminate cu lumină electrică erau țesute cu oameni veseli. Cărciumile și cafenelele răsuna de cântece și de... urlete. *Caii* prinși la săniile duceau *oameni* urlători în săniile pacinice. Palatele vuiau de chioțe și răsete.

Moș-Crăciun se opri dintr'odată înaintea unei case, zidite în chip de palat. Aici își scutură barba, își tocmi căciula, își scutură hainele-i de catifea, își bătu cizmele de pragul porții, își învioră privirea, tuși odată cu putere și intră.

Fantoma, care-l urmăria, fîtură cu repeziciune spre fereastră.

De-odată salonul se îmbracă într'o lumină feerică, un clopoțel s'nă ascuțit și doi copii năvăliră cu grabă spre Moș-Crăciun, înfășurat în lumini, care le întindea cu bunătațe daruri scumpe și jucării istețe. În urma lor veniau părinții cu zimbetul pe buze, s'apropiară cu toții de darnicul moș și începură a culege mereu bogatele daruri, cari îi îngreunau corpul.

Fantoma se uită cu ochi aprinși la Moș-Crăciun, bogătanul și nemilosul; oasele îi tremurau, iar mânilor-i subțiri par'că croiau un semn amenințător.

Copiii începură să cânte. Glasul lor subțire, gin-

gaș, lin, nevinovat aducea laude și mulțămită lui Moș-Crăciun.

Fantoma tremură de mânie.

— Și voi veți fi așa — îngână ea — nu vă veți schimbă. Ce sunt părinții voștri, veți fi și voi, mila voastră va fi fiica scârbei lor. Mișei!

Copiii cântau înainte, cântau nevinovați. Părinții îi ascultau veseli și mulțămiți. Moș-Crăciun strălucia feeric și zimbetul lui eră taina adâncă a fericirii celor din casă.

Dar nu va fi pe veci așa — izbucni deodată fantoma — va veni odată vremea, când acest moș nemilos va trebui să lumineze și colibe.

Glasul sună așa de puternic, încât aprinderea lui făcū pe Moș-Crăciun, să tremure. Câteva lumine se stinseră, părinții erau palizi și tremurau, ei auziseră parcă și vorbele fantomii ș-o spaimă ascunsă, o spaimă, care sămână cu o profeție înfiorătoare, le-ăprinse sufletul. Griji întunecate le stăpâniă ființa. Mama, bogata mamă luă copiii în brațe și-i sărulă cu desnădejde; tatăl, mândrul tată, își mângăiă și el copiii. Din fericire de adineauri se făcū un întuneric adânc în suflete și gânduri grele turburau creierul celor doi părinți. Moș-Crăciun înțepenise locului și se uită posomorât la aceia, cărora cu atâta bunăvoință le adusese darurile sale. Nu eră nici el fericit; ar fi voit altceva, dar acum nu mai putea voi, căci nu mai avea suflet.

Fantoma alunecă ca bătută de vânt spre cimitir. O așteptă lăcașul ei tăcut, pacinic, vecinic.

— E mai bine aici bolborosi ca printre dinții scoși de sub fălci. — Aici nu simți și nu vezi nedreptatea. Aici dormi vecinic și ești ferit de cel mai fioros dușman al păcii și al dreptății, de om; — nu-mi voi mai părăsi lăcașul, nu, nu voi mai merge între oameni multe veacuri. Voi mai eși însă odată, atunci, dar numai atunci, când se va face faptă legea celui mai sărac, și celui mai cu minte: legea lui I-sus. Voi merge atunci când el ca un Dzeu văzut va stăpâni lumea, căci știu, că numai el va fi lipsit de apucăturile vecinic nedreptate ale omului. Atunci, numai atunci va fi bine. Moș-Crăciun bogătanul nu va mai fi numai oaspele palatului, ci și mângăitorul colibe, copiii n'or mai plânge flămânzi și nu se vor mai înfioră de groaza sufletească a părinților.

O pată de lumină se arată dinspre soare răsare.

Fantoma înfiorată se cobori în lăcașul ei zuruinduși oasele uscate.

V. Nițescu.

Fermecat.

*Iată, câteodată-mi vine
Din senin așa să cânt.
Nu că doar mi-e dor de tine
Sau că mor de-al vieții drag
Ori lumina lumii vine
Până 'n prag.*

*Gândul mi-i tovarăș, dânsul
Sufletului stăpânire,
El potoaie 'n mine plânsul*

Și de merg pe drum pribeag,
Mă călăuzește dânsul
Până 'n prag.

Cine-o fi cântând în mine
De mă ieu cu el și cânt?
Lira cântă, dar îmi vine
De-mi curg lacrimi șirag,
De uit lumea și de mine
Până 'n prag.

S'o întreb cumva pe mama
De-aș vrea așă într'o doară,
Nu știu cum, nu-mi pot da sama
Ea m'ar descântă de drag.
Și-ar chemă tot satul mama
Până 'n prag.

G. Prut.

MÂNTUITĂ.*)

Un act în proză.

(Acțiunea din zilele noastre.)

PERSOANELE:

Dna *Aglaiă Popescu*, văduva unui avocat avut.
Marietta, fiica ei.
Di *Savu Nicoară*, medic de casă.

Odaia Mariettei. Perdele albe la ferestre. În față la dreapta masă de scris, la stânga o canapea. Mai încolo, la dreapta o bibliotecă, la stânga o masă de cusut. În fund la dreapta o chevalettă; pictura de pe ea e acoperită cu o pânză albă. La stânga pianul. La mijlocul odăii o mescioară cu plata de marmoră albă, scaune mici împrejur. Mai în fund o masă de flori cu câteva palamiere. Covoare pe jos. Uși de amândouă părțile.

SCENA I.

(Dna Popescu șede pe canapea. Dr. Nicoară stă lângă masa de scris).

Dr. Nicoară: Mai departe, doamnă, Vă rog să nu-mi ascundeți nimic.

Dna Popescu: Eri, a scris de dimineața și până după unul azi noapte a tot scris... Azi dimineață am intrat desculță aici, abia se... luminase de ziuă —

*) Distinsa poetă ne-a trimis aceasta piesă, însoțită de o scrisoare din care reproducem următoarele rânduri scrise cu multă căldură:

Sibiu 5 I. 1907.

Stimabile Domnule Director!

Sosesc și eu în ceasul al unsprezecelea; dar având în vedere drepturile sufletești ce le are fiecare copil în familia din care s'a născut... Vă rog cu toată stăruința să nu eschideți nici manuscriptul meu din nr. *ultim!*

Nu se poate să lipsim noi cei bătrâni dela capul *Mamei* când adoarme...

Cu deosebită stimă:

Maria Cunțanu
(Liliac)

m'am așezat colo la masă și am cetit scrisoarea pe care o lăsase deschisă... Inchipuește-ți — scrie la o prietină moartă de mult — îi povestește nenorocirea ei. (Din ce în ce mai mișcată.) Zice, auzi doctore, — zice că Sandu Costan, știi care s'a sinucis, a murit pentru ea, fiind-că nu l'a știut iubi... n'a fost în stare să-l înțeleagă. Azi... astea ce sunt... nu năluciri?... să nu-mi fie groază?

Dr. Nicoară: Ce s'a făcut în urmă scrisoarea? Marietta știe că ți-a cetit-o.

Dna Popescu: Scrisoarea? a nimic-o ea însași în fața mea, când am cerut să-mi explice conținutul. (După o pauză ridicându-se.) A rămas mută la toate întrebările mele, nu mănâncă, nu doarme, nu primește pe nime. Se încuie aici în odaia asta și aiurează. Uite cum stau toate... Nu lucră, nu cântă, nu mă pictează și când scrie ce scrie... Acum cea mai mare din toate nebuniile. Nu mai are nevoie de sfaturile dtale, nu mă primește medic.

Dr. Nicoară: Vă rog să luați loc, doamnă; aș dori să vă comunic ceva. Vă rog să mă ascultați cât se poate de liniștită.

Dna Popescu: (tremurând) Sunt liniștită... (s'a așează pe un scaun la mes. iara d n mijloc. Di Nicoară ia loc în apropierea ei.)

Dr. Nicoară: (Scoțind o scrisoare.) Dvoastră vedeți lucrurile în lumină nenaturală. Vă pot comunica, spre liniștirea dvoastră, că sunt frate de muncă și am fost amic bun al regretatului Sandu. I-am cunoscut toate tainele. După moartea lui s'a aflat la el scrisori; — îmi permiteți să vă citesc una din ele.

Dna Popescu: (Incet) Vă rog...

Dr. Nicoară: (Despătură scrisoarea și citește:) Martie 1900 — Nu-ți adresez ție aceste rânduri și totuși cu gândul la tine scriu. Sunt aproape doi ani de când... Într'o dimineață frumoasă la finea lunei Mai, te-ai rătăcit, de pe cărările parcului pe drumul dintre plopii care duc în spre pădure. Un tiner străin... s'a apropiat, venind din altă parte odaia cu tine de lavița ascunsă 'n brădet pe marginea... pădurei. Tu te-ai așezat la un cap al băncii, el la celalalt. Tu citeai dintr'o carte, el răsfoia o revistă, mai știi.

Dna Popescu: (Din ce în ce mai încordată) Și apoi... și apoi...

Dr. Nicoară: (Cetind mai departe) Nu știu cât timp am șezut acolo, nu-mi pot da seama când, cum am plecat, — știu însă că a doua zi, pe același timp, ședeam amândoi pe aceeași laviță sub... brazii ocrotitori.

Dna Popescu; Ah...

Dr. Nicoară: Din când în când îmi ridicam ochii de pe carte și te priviam. Odată ochii noștri s'au întâlnit... în priviri... și — atunci... poate te-a înfiorat și pe tine gândul... Nu ne mai stăpânim noi privirile, ci ele pe noi. Sub presiunea unui sentiment necunoscut până aci, m'am apropiat de tine și ți-am zis: — Nu știu dacă cunoașteți revista noastră... Eu sunt unul dintre redactori... M'ai întrebat sub ce nume scriu. Și am răspuns că sub numele meu Sandu Costan. „Dta ești Costan, cetesc regulat revista“, mi-ai răspuns mișcată — apoi — ne-am sculat de pe laviță și am pornit încet pe drumul ține cunoscut cătră casă. La ușa parcului sta o copilă cu o farfurioară în mâni, cerșea. Am scos fiecare câte un ban și l-am depus în farfurie... Apoi ne-am strâns mâinile și am apucat pe căi diferite. O lună mai târziu — a început să apară

în revista noastră „Sonetele“ dedicate „Iubitei“, subsemnate „Sentinela“. Perdusem îndrăzneala, în schimb câștigasem avântul. Cum de n'ai mai revenit? Aproape în fiecare seară te-am așteptat pe lavița din brădet — zădarnic... Văzând că nu vii... m'am aruncat în valurile vieții de toate zilele... să-mi uit... M'am ales cu scârbă și dispreț pentru mine însumi și pentru toți... M'am certat cu prietini, m'am desfăcut de ei — și mi-am scos foaia mea proprie. Obosit de muncă, am lăsat-o apoi altora, și acum, dar nu mai pot scrie... Noapte bună, sufletul... vieții mele și lumina mea stânge-te și tu... să nu mai luminezi altora când eu nu voi mai fi...“ Subscris Sandu Costan.

Dr. Nicoară: (Impăturând scrisoarea.) Iată... enigmă.

Dna Popescu: Ce nenorocire. (Plânge încet).

Dr. Nicoară: (Apropiindu-se de fereastră și privind afară.) Vine domnișoara.

Dna Popescu: (Spăriată) Să ne ducem...

Dr. Nicoară: Imi permiteți să revin...

Dna Popescu: Te rog din toată inima să vii; suntem așa de singure. (Ies prin stânga).

SCENA II.

Marietta: (Vine din dreapta). Am citit și recitit scrisoarea lui... o știu pe dinafară: „Dragă Marietto! Când vei citi tu aceste rânduri... am ajuns — uită-mă dacă poți, iar dacă nu mă poți uită... de m'ai iubit cum te iubesc eu și 'n ceasul în care pun arma la tâmplă... iartă-mă. De vei ajunge vre-odată să urăști lumea așa precum o urăsc eu acum, bea otrava pe care ți-o alătur... un prietin bun mi-a dat-o mie și ție... Marietto, tot un prietin bun ți-o dă. (După pauză). Am beut-o. De ar fi știut copila cerșitoare ce-mi da — când mi-a întins... trei zile după moartea lui... pachetul. Sunt călătoare... acum și eu... (Se uită împrejur dela un obiect la altul.) Când se va lumină de zi... să m'așteți la porțile raiului, ne vom duce rătăcind pe cărări umbroase pe sub pomi înfloriți... Noapte nu va fi nici odată și totuși va fi mereu pace de lună. Soare va fi pe unele locuri, spre altele se va întinde... cer instelat. Oamenii vor fi buni ca noi... ne vom iubi și vom crede. (Ia câteva cărți de pe masa de scris și le pune în bibliotecă, apoi s'apropie de chevalettă și trage vâlul de pe icoana tatălui ei, plângând:) Eram mică când ai murit, în leagăn m'ai lăsat. Dar n'am rămas orfană, aveam pe mama...

O dar și mama e... femeie, — o mistuie și pe ea aceleași gânduri, bate aceleași căi... plânge aceleași lacrimi... iubește și blăstămă ca și mine.

(După o pauză:) Tu de ai fi trăit, erai altcum. Erai tare neinvins de patimi rece și totuși bun și milostiv.

Sunt călătoare, tată, viu cătră casă.

Ce frumos a descris Sandu iute una din poeziile lui pe „Mireasa soarelui“, „El și eu“, „Cerule și pământul.“ Acum însă imi pare că... sunt... mireasa din poveste și el e... soarele meu. (Speriată) Cum amesc... (Se schimbă la față.) Văd anegru înaintea ochilor... (cu groază) să fi ajuns... o re?

(Face câți-va pași până la canapea și se culcă.)

Maria Cunțanu.

Doină.

*Unde treci cântând din fluer,
Păstoraș pe-o largă vale,
Se topește iarba verde
De căldura doinei tale.*

*Și se scutură copacii,
De rămân păduri golașe,
De-a ta jale, păstorașe.*

*Doina ta resună tare,
Lacrimi florilor le stoarce,
Căci tu pleci uitat departe,
Fără gând de-a mai rentoarce.*

Elena din Ardeal.

Două femei.

De Stefan Bârsony.

— Traducere autorizată. —

(Fine.)

În urma puternicei lovituri, ușa s'a deschis.

O parte a unui zid din odaie a făcut ca să fiu nevăzut, căci am ramas în umbră, de aceea însă vedeam pe toți cei din odaie, cari înfățișau o emoționată grupă de statue și care grupă a fost atât de dramatică, cum până acum nici un geniu n'a intrupat așa ceva în pictură sau în scris.

În mijlocul odăii se zăria femeia involată. Acum pe față nu mai avea voalul. E de o răpitoare frumsețe. Din ochii ei de culoarea cerului se revărsă bunătate cerească, ce-i lumină capul într'o strălucitoare glorie.

Lângă ea ședeau, la pământ, doi copii mici. Amândoi sunt slabi și palizi, iar pe frageda lor față erau adânc săpate urmele celor mai nemiloase și chiunitoare suferinți.

Bătrâna servitoare se învârtia pe lângă copilași, dându-le prăjituri.

Iar în pragul ușii a stat părintele copilașilor: mișelul.

El e cu totul decăzut; statura lui, odată impunătoare, acum e gârbovită. În ochii îi arde focul rușinii, pe față beția și durerea, remușcarea dejosirii.

S'a ridicat în genunchi, înaintea femeii.

— Tu ești?... Într'adevăr tu ești?... Ai venit aici, la noi cerșitorii, pe cari numai blăstămul tău ar trebui să-i apase!

De pe fața femeii spăriate dispăre groaza celei dintâi uimiri. Voiește să vorbească, dar nu poate.

Bărbatul decăzut, întocmai ca un câine bătut, tremurând și gemând, se apropie de femeie, îi apucă mâna și depune o sărutare pe ea. Apoi de-odată, în nebuna lui durere, răcnește:

— Uită-te la mine și vezi ce am ajuns! Privește ce a făcut cu mine acea femeie, pentru care te-am părăsit pe tine, cea de o sută de ori mai frumoasă și mai bună decât ea... Am fost mișel, și mișel sunt și acum!... Și numai ție trebuie să-ți mulțămesc, că copiii mei, cari nu sunt și ai tăi, nu s'or prăpădit de foame!... O, bine stiu eu, știu totul, că neprețuitul ajutor ce am primit, când după ce în urma imoralei mele vieți, am căzut la pat, dela tine a fost, și nu dela societățile filantropice, cum mi-s'a spus. Totul mi-ai trimis în secret, ca să nu te deosești, și ca eu să pot, pentru ei, pentru micii ingeri, să primesc ajutorul... Tu ești inger, tu ești Dumnezeuul meu!

Intocmai ca o insectă, ce e în agonia morții, a stat la picioarele femeiei încremenite.

Femeia apoi s'a aplecat la el, l'a ridicat dela pământ, l'a condus pe singura bancă de lemn din odaie, și pe când din frumoșii ochii lacrimile șiroaie curgeau, ș-a împletit brațele în jurul grumazului acestui mișel.

— Vino, vino la mine, a șoptit plângând femeia, apoi de-odată a erupt în ris. Fii iară al meu și eu iară să fiu nevasta ta; buna și sincera ta nevastă. Cu tine să vină și copilașii tăi... copilașii noștri... pe cari eu îi voi iubi și crește... Dacă ești bolnav, nu te teme de nimic, căci eu te însănătoșez; dacă ești neîncrezător, eu te voi învinge, numai vino la mine, și iubește-mă... cât de puțin mă iubește...

Femeia involată ș-a alipit alba-i frunte ca zăpada de murdara față a bărbatului și s'a uitat în tulburății lui ochi, din cari, remușcarea a nimicim beția și n'a lăsat în ei decât cea mai chinuitoare durere a dejosirii. Apoi cu mâna ei, cu aceea mână fină și mică, a mângâiat ferbinte fruntea decăzutului, și cu frică a murmurat:

— De ce nu mă îmbrățișezi? Tu poate, nu vrei să te reîntorci la mine, la iubitoarea ta nevastă.

Cu neîncredere ș-a atintit păcătosul privirea asupra femeiei, și atunci el a cetit din ochii ei cea bunăta cerească ce uită trecutul.

— Vai! a murmurat el frământat de fericire ș-a în-genunchiat înaintea femeiei, ca să sărute pământul de sub picioarele ei, căci n'a putut să pronunțe nici un cuvânt.

Cu aceasta ș-a ispășit toate păcatule; aceasta a fost îndreptarea lui; el acum s'a născut de nou!

Din inima mea demonica jaluzie a dispărut, căci acolo, unde s'aude vocea lui Dumnezeu, toate patimele amuțesc.

Cu mare băgare de seamă, ca nime să nu mă observe, m'am strecurat din acel raiu.

Iar fericita păreche, frumoșii copilași, pe cari îi privesc cu atâta dragoste, atunci, când din întâmplare îi întâlnesc, nu știu, că este cineva, care cunoaște istoria femeiei involate.

Panciova, luna Brumărel, 1906.

Alex. Țințariu.

H A Z.

— Astă noapte, domnișoară, am visat că am pețit o prea frumoasă dșoară.

— Și ce-am răspuns?

F i n i s .

I.

All is finished. Putem începe cu Shakespeare. „Familia“ nu va mai apărea. — Intemeietorul ei: Iosif Vulcan, minunatul moșneag îmbătrinit ca un adevărat grădinar literar — sistează editarea. Nu știm și respectul ce purtăm față de persoana ilustrului bărbat ne oprește să analizăm *cauzele* tristei hotărâri, noi ca simpli cronicari ai impresiilor, încercăm să facem *panegiricul* „Familiei — o revistă căreia nu i-se pot tăgădui marele merite: că a dezvoltat simț național în Ardeal, că a scos la iveală în fiecare an: talente puternice, că a popularizat literatura. Va să zică meritele „Familiei“ sunt destul de mari ca să poată fi remarcate. Și trebuie remarcate, căci acel om, care nu recunoaște folosul ce l'a adus „Familia“ literaturii naționale și universale — este timpit. —

A scrie și a produce nu este tot una. — Ceea ce însă s'a scris în „Familia“ a fost totodată și *produs*.

Incepând dela Eminescu, Coșbuc, Iosif, Goga și sfârșind la tinărul A. Naum, Soricu, Z. Bârsan și mulți alții în cari s'a întrezărit lumină divină — au colaborat la revista „Familia“ tot pe a cărei coloane s'au popularizat operele de valoare ale literaturilor streine, ba chiar ultramodernii ca Maerlinck, Wilde, ș-au aflat traducători în limba românească.

În „Familia“ a început fiecare scriitor al nostru și *unii*, care nu se îmbată ușor de liurca gloriei, au ținut morțiș la ea, până la răsufletul din urmă.

În „Familia“ s'au discutat aproape toate chestiile literare și artistice ale națiunii noastre. — Și dl I. Vulcan a știut totdeauna să susțină energia sa, la reșfrângerea încercărilor păcătoase. A dat loc fiecărui șir scris.

Cu gust fin a înțeles vechiul paragraf: că nu scriitorul, ci valoarea scrierii trebuie respectată.

Astfel ajuns „Familia“ adevărat familiară. Scriitorii își publicau cu plăcere lucrările lor în ea și publicul le citia cu dragoste.

Că s'au strecurat câteva lucrări slăbuțe — asta nu detrage din valoarea „Familiei“. În sfârșit chiar și un Byron, ori Goethe avea scăderi.

Dar nu *masa produsului* să se cântărească nici de astă-dată, ci *efectul*.

Ce efect a avut rolul „Familiei“ în viața de-obștei românești?

În anii 1871–73, ani de deprimare sufletească — ori în ceialalți ani, când chiar și cuvântul românesc se socotea ca păcat — „Familia“ a entuziasmat cu câteva poezii scrise în grai neaș și străbun. Să n'aducem aminte de lacrimile mamelor noastre și de îneduișoarea părinților.

O, da. Eră vreme, când „Familia“ eră singura rază senină în noaptea sufletească. Eră o vreme când întregul spirit de manifestare s'a înghebat în cadrul

acestei reviste. Și *atunci* oamenii erau recunoscători. Abonamentele sosiau mai des ca poeziile rele.

Dar vremea patriarhală nu s'a modernizat cu totul. Au fost și sunt până în zilele de azi suflete nobile care citesc mai bucuros o poezioară românească, decât sute de volume de Barbey d'Aureville, ori Iacobsen, Ibsen, ori alți streini „geniali“.

Și fanaticiiăștia au susținut revista cu fanatismul lor. — N'au permis nimănuia să o atace, să o ponegrească.

N'a fost și nu va mai fi revistă care să fie atât de gingașe, atât de iubită de cătră cetitori ca „Familia“ bătrână și bună.

II.

Și revista asta moare. Moartea ei este un fel de *harakiri*.

Nici o întâmplare groaznică nu izbește mai sălbatic, ca *mica asta stare*... Ori să nu te înfiori când vezi trecerea la eternele treceri — *o epocă fericită din literatura noastră*? Patruzeci și doi de ani a trăit „Familia“ și în vrăsta cea mai frumoasă bate ușa mormântului. De ce?...

III.

De ce? Aici să ne oprim.

Cine a întemeiat „Familia“? Iosif Vulcan!

Și cine este dl Iosif Vulcan? Om trecut de șesăzeci de ani!

Și ce-a făcut în viață Iosif Vulcan?

Ca tinăr a început să redacteze o revistă „Familia“. Pe vremea aceea scrieau 18(5). De atunci au trecut 42 de ani. Multe cabinete au derutat de atunci; s'au format noue partide politice; au murit și s'au născut mii de vieți cu nou sânge, cu nou suflet și crier. — Crinolina s'a făcut subțire. Jobenul și fracul verde a trecut dela mode. — Latinistii scriu fonetic și avem chiar și simbolisți.

Carol își serbează a 40-a aniversară de domnie glorioasă.

Va să zică atâtea s'au perândat de atunci. Istoria a fugit cu câteva file înainte. S'au descoperit mii de invențiuni naturale.

Nu mai cetim la muc de luminare, ci la lampă electrică.

Poșta o duce trenul și nu *diligance*-ul cu viziul ce avea horbotă la gât.

Nu mai sunt lotrii în codrii. Poezia romantică a trecut.

Nu există depărtare.

Nu există întunec.

Omul, mărețul om este tot mai perfect.

A trecut dela modă clavecinul și cântările duioase ale lui Lavotta; muzica brută, muzica wagneriană, muzica puterii a învins.

Sentimentalismul lui Heine este distrus de realității: de un Gorki, ori Zola, Schnitzler, ori Morris Rosenfeld!

S'a rafinat gustul de obște.

S'au schimbat toate, s'au diformat toate.

Femeia nu mai este victima visului, nu toarce cântând inul, ci luptă pentru feminism, pentru votul universal. O, Ellen Key!..

Și evoluțiunea asta grozavă, care a plâzmit o ume nouă, evoluțiunea vremii... a atins pe Iosif Vulcan.

El, odinioară înflăcăratul poet, înzestrat cu entuziasmul strămoșilor latini — azi, obosit, nu de muncă, ci de *vreme*, este silit să zică: finis.

Dacă există fapte mari, atunci faptele lui Iosif Vulcan sunt cele mai mari.

El a întemeiat cea dintâi *revistă literară*, și a avut curajul să stea în fruntea ei 42 ani. — Și ne-însălmântat de vrăjmași — a luminat neamul său, încurajând talentele, dezvoltând activitatea cea mai productivă: activitatea de redactor.

! Nu redactor a fost însă Iosif Vulcan, ci apostol.

! El cu sfânta convingere a unui idealist, a știut să crează în prosperarea culturii, în dezvoltarea urieșă a literaturii naționale: și visul ăsta frumos, omagiu lui! îl poate vedea în parte împlinit: intelectualii nostri sunt tot mai mulți și presa tot mai puternică!

IV.

Acuma, dl Iosif Vulcan se retrage dela redactare. — Nu ni-se iartă a fi curioși: de ce să întâmplă astfel. Să presupunem, precum presupune ori-care admirator al unei activități urieșe: dl Vulcan este obosit și vrea repaos.

Repaosul acesta trebuie înse să fie repaosul sfânt al *apostolului înțeles*.

Nu simțiți oare toți câți ați scris ori ați citit „Familia“, că acuma când așa zicând Iosif Vulcan trece la „*penziune*“ — noi, scriitorii și cetitorii suntem îndatorați față de ilustrul redactor?

Suntem îndatorați față de Iosif Vulcan, omul muncii, mecenatele idealisților. — unvl dintre cei mai distinși bărbați ai națiunii?...

N'ar fi de cuviință ca omagiile noastre să i-le aducem în un mod oare-care?...

Las inițiava altuia...

V.

Incheiu. Teascurile sună ultima oară. Culegătorii tipografiei noastre mâine, poimâne, vor culege alte știri cu nepăsare.

Redacțiunea s'a răzlețit. Unul merge pe o cale, altul pe alta.

Și totuși în clipa despărțirii, răpit de duiosia cea mai stântă, nu pot să-mi innăbușesc în suflet cuvintele ce să fie chiar sfaturi!

Scriitorii!

Poeți moderni, Ahasveri, Simioni necrezători — voi, care turnați sângele vostru în viersuri — nuvelisți, critici, ostași ai luminii, ucenici ai marelui apostol: Hristos, către voi:

— Lucrați și de acu încolo pentru binele poporului vostru, care este nefericit — luminați-l cu lumina voastră. Nu vă fie teamă de nime, de dușmani — munciți pentru idealul: de a vedea națiunea românească puternică și *cultă*. Cultura este adevărata putere!

VI.

Iar voi cetitori, sprijiniți și după moartea „Familiei“ literatura. Trimiteți obolul vostru pe altarul înțelepciunii — și gândiți-vă că *nimic nu piere, totul se renaște*. „Familia“ se va renaște în o nouă revistă — care nu va purta numele, dar va avea *acelaș duh, aceeași putere de coalizare, aceeași sentimente nobile!*

Sentimente nobile trebuiesc în literatură, nu făgădueli de *histrione*.

Emil Isac.

F e l u r i m i.

Ymen. Dl dr. *Nicolau Zigre* iunior candidat de avocat, fiul dlui Nicolau Zigre avocat în Oradea-mare și dsoara *Lucia Plopu*, fiica dlui dr. *Georgiu Plopu* jude la Cúria Regală din Budapesta, s'au logodit în seara de Crăciun. — Dl dr. *Aleksandu Codarcea* medic și dsoara *Ersilia B. Popovici* s'au logodit în Hațeg.

Sesiunea generală a Academiei Române se va deschide marți la 20 martie v. (2 aprilie n.) și nu la 22 martie, precum s'a anunțat prin o greșeală de tipar în numărul trecut. Cărțile întrate la concursuri s'au și trimis membrilor secțiunilor, având să-și înainteze raporturile până la 20 febr. v. 1907.

„Cartea de Aur“ vol. IV. A apărut la Sibiu vol. IV din „Cartea de Aur“ sau „Luptele politice-naționale ale Românilor de sub coroana ungară“, de Teodor V. Păcățian. În volumul acesta sunt publicate vorbirile deputaților români rostite în dieta țării în sesiunea parlamentară din anii 1865 -- 68, și e dată în întregime, după notele stenografice, discuția asupra legii de naționalități, votată la finea acestei sesiuni. La finea volumului e dată apoi și lista abonaților. Volumul are 864 pagini, formatul celorlalte volume, și costă 10 cor. exemp. broșat, 12 coroane cel legat. Cu acelaș preț se dau și celelalte volume anterioare.

Canonic nou în Oradea-mare. Dl dr. *Florian Stan*, profesor la gimnaziul din Beiuș, a fost numit canonic la capitolul gr. cat. din Oradea-mare.

Concert și teatru în Lipova. Corul vocal bisericesc gr. or. rom. din Lipova va da la 6, 19 ianuarie, sub conducerea învățătorului Putici, un concert și reprezentație teatrală. Se vor jucă piesele „Măța cu clopot“ comedie populară cu cântece și joc de Iosif Vulcan; „Otrava de hârciogii“ comedie într'un act de Anton Pop, „Sărăcituțu Pocăit“ piesă teatrală populară în 2 acte de George Oprea. Apoi concert și dans.

Incheiere.

Etatea înaintată și sănătatea slăbită mă silesc să mă retrag dela masa redacțională și să sistez aceasta revistă.

Este un moment de mare importanță acesta pentru mine, căci schimbă toată viața mea. Un moment de o impresiune cu mult mai pătrunzătoare, decât să fiu în stare a-l descrie. A te despărți de ocupațiunea care în timp de 42 de ani ți-a oferit atâtea momente plăcute și fericite, este o simțire ce te face să-ți tremure toate vâenele și condeiuul îți cade din mână.

Recunosc că revista aceasta pornită atunci când nu prea erau scriitori și eră singura făclie literară română în Ungaria, de multe ori s'a prezentat cu lucrări de ale începătorilor; dar am și bucuria că unii din aceștia au devenit căpetâniile literaturii noastre.

Ceea ce mai accentuez este, că fost-au ani, la începutul înființării în cari „Familia“ a fost singura lectură a damelor române din Ungaria.

Știu bine că am ramas departe de succesul pe care-l doriām; dar sufletul meu e liniștit că am întrebuițat tot ce am avut la dizpozițiune pentru ridicarea culturii naționale.

Constatând toate aceste, înfășur cu liniște flamura „Familiei“ salutând cu bucurie tinerimea noastră menită a continuă cu succes mai mare activitatea literară, căreia i-am închinat și eu toată viața mea.

Mulțumesc tuturor cari mi-au dat ajutorul lor!

Iosif Vulcan.

Proprietar, redactor respunzător și editor:
IOSIF VULCAN (Str. Áldás nr. 14/296 b)

„BIHOREANA“

Institut de credit și economii societate pe acții.

CENTRALA ÎN ORADEA-MARE.
— FILIALA ÎN TINCA. —

CAPITAL SOCIAL 600.000 cor.

1. Primește bani spre fructificare pe lângă libele de depuneri, sau în cont curent și după banii dejuși spre fructificare plătește interese de $4\frac{1}{2}\%$. Darea după interesele de depuneri o plătește institutul.
2. Acoardă împrumuturi ipotecare.
3. Acoardă pe lângă condițiunile cele mai favorabile împrumuturi pe amortizare în anuități pe timp de 10, 15, 20, 25, 30, 35, 40, 45 și 50 de ani.
4. Acoardă împrumuturi simple țărănești pe obligațiuni cu caventi (credite personale țărănești).
5. Escomptează cambii (polițe), efecte și pretenziuni sigure cătră casse publice cu scadențe fixe.
6. Acoardă împrumuturi pe lângă amanetare de efecte (lombard).
7. Acoardă credite cambiale și de cont curent cu acoperire ipotecară, sau de alta natură.
8. Ingrijește afaceri economice și toffelul de afaceri de bancă.